

Vegetatie en flora van oeverzones en waterlopen langs twee kaden in De Onlanden 2023

Leo Stockmann

Inleiding

In 2022 zijn op vijf locaties op kaden (dijken) van De Onlanden planten geïnteriseerd. Daarover is een rapport geschreven dat geplaatst is op de site van Natuurbelang De Onlanden. (Stockmann, 2022 a). Vanuit dit rapport is een artikel afgeleid dat is verschenen in de Nieuwsbrief december 2022. (Stockmann, 2022 b). De inventarisaties betroffen de droge delen van de kaden: de kruinen en de aanliggende schuine taluds. Van twee van de locaties, kade Eelderdiep en kade Gemaal Broekstukken (zie bijlage 1 kaartje) zijn in 2023 inventarisaties gedaan in de periode april-september van de (veelal nattere) zones tussen de taluds en de waterlopen ter weerszijden. Aan de westkant van kade Eelderdiep loopt het Eelderdiep, aan de oostkant een sloot. Aan de west- en oostkant van kade Gemaal Broekstukken lopen sloten. Alle drie de sloten hebben stilstaand water. Het Eelderdiep zelf was vanaf het begin grotendeels onbereikbaar vanwege de vrij brede en natte ruige oeverzone. De lengte van de opnamen langs de kaden bedraagt ca. 300 m. De inventarisaties zijn gedaan door Jan Schulte, bij enkele daarvan zijn Ellen Vissia en Leo Stockmann betrokken geweest. Beelden van de waterlopen met hun oevers zijn te zien in de fotobijlage (bijlage 2).

Resultaten

Er zijn voor beide locaties tezamen totaal 124 soorten genoteerd. Voor kade Eelderdiep kwamen we uit op 75 soorten en voor kade Gemaal Broekstukken op 109 soorten. Zie plantenlijst bijlage 3. Op de totaallijst staan ook soorten vermeld die niet helemaal kenmerkend zijn voor nattere omstandigheden. Zo komen we o.a. tegen: akkerdistel, gestreepte witbol, gewoon reukgras, glanshaver, grote brandnetel, grote vossenstaart, hondsdraf, kropbaar, paardenbloem, rood zwenkgras, veldzuring, witte dovenetel, zevenblad en zwarte zegge.

Uit de totaalijst zijn twee tabellen afgeleid met planten die wel karakteristiek zijn voor nattere zones inclusief oevers (tabel 1) en karakteristiek voor water (tabel 2).

Tabel 1. Planten van natte oeverzones en waterkanten
Bitterzoet
Blaartrekkende boterbloem
Echte koekoeksbloem
Echte valeriaan
Egelboterbloem
Gele lis
Gele waterkers
Gevleugeld hertshooi
Gewone dotterbloem
Gewone smeewortel
Grauwe wilg
Grote boterbloem
Grote kattenstaart
Grote lisdodde
Harig wilgenroosje
Hennegras
Hoge cyperzegge
IJle zegge
Kale jonker
Kleine watereppe
Knikkend tandzaad
Koninginnekruid
Liesgras
Moerasandoorn
Moeraskers
Moerasmuur
Moerasrolklaver
Moerasspirea
Moerasvergeet-mij-nietje/Zompvergeet-mij-nietje
Moeraswalstro
Moeraswederik
Moeraszegge
Penningkruid
Pluimzegge
Riet
Rietgras
Scherpe zegge
Snavelzegge
Stijve zegge

Watermunt
Waterpeper
Waterzuring
Wolfspoot
Zomprus
Zwart tandzaad
Zwarte els
Zwarte zegge

Tabel 2 Waterplanten
Brede waterpest
Drijvend fonteinkruid
Gele plomp
Gewone waterbies
Gewoon sterrenkroos
Grof hoornblad
Groot blaasjeskruid
Grote egelskop
Grote waternavel
Haarfonteinkruid
Holpijp
Kikkerbeet
Klein kroos
Lidsteng
Pijlkruid
Puntkroos
Smalle waterpest
Sterrenkroos srt
Stijve waterranonkel
Tenger fonteinkruid
Veelwortelig kroos
Veenwortel
Watergentiaan

De aanwezige soorten zijn overwegend algemeen. Bijzondere soorten zijn niet aangetroffen en dat lag ook niet in de lijn der verwachting.

Zowel voor de natte oeverzone en waterkant als voor het water hebben we te maken met soorten die van matig rijke tot zeer rijke voedselrijke omstandigheden houden. (Duiding van de soorten uit Duistermaat, *Heukels' Flora van Nederland*, 2020). Enkele soorten hebben de duiding stikstofrijke omstandigheden: blaartrekkende boterbloem, knikkend tandzaad, moeraskers, waterpeper en zwart tandzaad. Soorten die op (plaatselijke) kwel duiden zijn holpijp en gewone dotterbloem. Invasieve exoten zijn de in enkele sloten veel voorkomende smalle waterpest (oorspronkelijk uit Noord-Amerika; eerste vondst in Nederland in 1941) en de plaatselijk zeer veel in het Eelderdiep voorkomende grote waternavel (herkomst Zuid-Amerika; eerste vondst in Nederland 1994) (Zie laatste foto in bijlage 2). (*Veldgids exoten*, 2013). Er zijn drie fonteinkruidsoorten aangetroffen in het water: drijvend fonteinkruid, haarfonteinkruid en tener fonteinkruid. Grote boterbloem is een soort die vooral voorkomt op laagveen (en rivierklei). Ook de watergentiaan (Eelderdiep) geldt als soort van o.a. laagveengebied. Voor Drenthe geldt de soort als zeldzaam. Er zijn vijf zeggensoorten gezien in de natte zone dan wel langs de waterkant: hoge cyperzegge, stijve zegge, pluimzegge, ijle zegge en zwarte zegge. Plaatselijk in de oeverzone is opslag en doorgroei van grauwe wilg en zwarte els aanwezig.

Wie de soortenlijsten doorneemt ziet naamgevingen in planten die gerelateerd zijn aan natte omstandigheden: namen met drijvend, kikker (kikkerbeet), water, moeras, zomp. In de wetenschappelijke namen komen voor: natans (drijvend), amphibia (zowel op het land als op het water levend), palustris, palustre (moerasbewonend), demersum (ondergedompeld), hydro (water), fluviatile (in of aan een rivier), morsus-ranae (beet van een kikker), fluitans (vlottend), aquatica (water). (Verklaring van de wetenschappelijke soortnamen uit de *Geïllustreerde Flora van Nederland*, 1983)

Toekomst

Het ligt niet voor de hand dat vegetatie en flora zullen veranderen bij ongewijzigde omstandigheden. Aan weerskanten van de droge kadedelen (kruinen en schuin aflopende taluds) blijven de natste delen meest ongemaaid en dus ruig. En de omstandigheden zijn voedselrijk. Opgemerkt dient wel te worden dat de gezamenlijke opnamen slechts een gering deel betreft in verhouding tot veel meer waterlopen langs de kaden van De Onlanden. Daar

staan zeker soorten die in onze opnamen niet zijn gezien. Bijvoorbeeld waterviolier en krabbenscheer.

Literatuur

Duistermaat, L., *Heukels' Flora van Nederland*. Noordhoff uitgevers bv Groningen/Utrecht, 2020

Heimans, E., Heinsius, H.W., Thijsse, Jac.P. *Geïllustreerde Flora van Nederland*. Versluys Uitgeversmaatschappij Amsterdam, 1983

Leewis, R., e.a. *Veldgids Exoten*. KNNV Uitgeverij Zeist, 2013

Stockmann, L., (2022 a). *Flora en vegetatie van kaden in De Onlanden*. Stichting Natuurbelang De Onlanden, 2022. (rapport in te zien via de site van Natuurbelang De Onlanden; zie bij publicaties)

Stockmann, L., (2022 b), *Inventarisatie flora en vegetatie op kaden in De Onlanden*. Artikel in Nieuwsbrief 31, december 2022, van Stichting Natuurbelang De Onlanden.

Dank

Dank aan Jan Schulte voor het doorlezen van het concept.

Bijlage 2. Foto's opnamelocaties

A. Waterlopen en oeverzones locatie Gemaal Broekstukken

Sloot oz kade ri nrd, april 2023 (J.S.)

Sloot oz kade ri nrd, juni (L.S.)

Sloot wz kade ri zuid, april 2023 (J.S.)

Sloot wz kade ri nrd, juni 2023 (L.S.)

B. Waterlopen en oeverzones locatie Eelderdiep

Sloot oz kade ri nrd, mei 2023 (J.S.)

Sloot oz kade ri nrd, juni 2023 (L.S.)

Ediep wz kade ri zuid, mei 2023 (J.S.)

Ediep wz kade ri nrd, juni 2023 (L.S.)

Jan Schulte bij Eelderdiep met
veel grote waternavel, sept. 2023

Bijlage 3. Totaallijst van plantensoorten van opnamelocaties kaden Eelderdiep en Gemaal Broekstukken 2023

Soorten van lage zones, oevers en water van kaden. 2023	Locatie kade	Locatie kade
	Eelderdiep	Gemaal Broekstukken
Akkerdistel/ <i>Cirsium arvense</i>		x
Akkerkers/ <i>Rorippa sylvestris</i>		x
Bermzuring/ <i>Rumex x pratensis</i>		x
Bitterzoet/ <i>Solanum dulcamara</i>		x
Blaartrekkende boterbloem/ <i>Ranunculus sceleratus</i>	x	x
Bosveldkers/ <i>Cardamine flexuosa</i>		x
Brede waterpest/ <i>Elodea canadensis</i>		x
Dagkoekoeksbloem/ <i>Silene dioica</i>	x	x
Drijvend fonteinkruid/ <i>Potamogeton natans</i>		x
Echte koekoeksbloem/ <i>Silene flos-cuculi</i>		x
Echte valeriaan/ <i>Valeriana officinalis</i>	x	x
Egelboterbloem/ <i>Ranunculus flammula</i>	x	x
Fioringras/ <i>Agrostis stolonifera</i>	x	x
Fluitenkruid/ <i>Anthriscus sylvestris</i>	x	x
Framboos/ <i>Rubus idaeus</i>		x
Geknikte vossenstaart/ <i>Alopecurus geniculatus</i>	x	x
Gele lis/ <i>Iris pseudacorus</i>	x	x
Gele plomp/ <i>Nuphar lutea</i>	x	x
Gele waterkers/ <i>Rorippa amphibia</i>	x	x
Gestreepte witbol/ <i>Holcus lanatus</i>	x	x
Gevleugeld hertshooi/ <i>Hypericum tetrapterum</i>		x
Gewone berenklaauw/ <i>Heracleum sphondylium</i>	x	
Gewone dotterbloem/ <i>Caltha palustris</i> subsp. <i>palustris</i>		x
Gewone/Gespleten hennepnetel/ <i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>		x
	Eelderdiep	Gemaal
Gewone hoornbloem/ <i>Cerastium vulgare</i>	x	x
Gewone smeerwortel/ <i>Symphytum officinale</i>		x
Gewone waterbies/ <i>Eleocharis palustris</i>	x	
Gewoon reukgras/ <i>Anthoxanthum odoratum</i>	x	x
Gewoon speenkruid/ <i>Ficaria verna</i>	x	x
Gewoon sterrenkroos/ <i>Callitriche platycarpa</i>		x
Glanshaver/ <i>Arrhenatherum elatius</i>	x	
Grauwe wilg/ <i>Salix cinerea</i>	x	x
Grof hoornblad/ <i>Ceratophyllum demersum</i>		x
Groot blaasjeskruid/ <i>Utricularia vulgaris</i>		x
Grote boterbloem/ <i>Ranunculus lingua</i>	x	
Grote brandnetel/ <i>Urtica dioica</i>	x	x

Grote egelskop/ <i>Sparganium erectum</i>	x	x
Grote kattenstaart/ <i>Lythrum salicaria</i>		x
Grote lisdodde/ <i>Typha latifolia</i>	x	x
Grote vossenstaart/ <i>Alopecurus pratensis</i>	x	x
Grote waternavel/ <i>Hydrocotyle ranunculoides</i>	x	
Grote weegbree/ <i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>		x
Haagwinde/ <i>Convolvulus sepium</i>	x	x
Haarfonteinkruid/ <i>Potamogeton trichoides</i>		x
Harig wilgenroosje/ <i>Epilobium hirsutum</i>	x	x
Hennegras/ <i>Calamagrostis canescens</i>	x	x
	Eelderdiep	Gemaal
Hennepnetel/ <i>Galeopsis</i>	x	
Herderstasje/ <i>Capsella bursa-pastoris</i>		x
Hoge cyperzegge/ <i>Carex pseudocyperus</i>	x	x
Holpijp/ <i>Equisetum fluviatile</i>	x	x
Hondsdrif/ <i>Glechoma hederacea</i>	x	x
IJle zegge/ <i>Carex remota</i>	x	x
Kale jonker/ <i>Cirsium palustre</i>	x	x
Kikkerbeet/ <i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	x	x
Kleefkruid/ <i>Galium aparine</i>	x	x
Klein kroos/ <i>Lemna minor</i>		x
Kleine klaver/ <i>Trifolium dubium</i>		x
Kleine veldkers/ <i>Cardamine hirsuta</i>	x	x
Kleine watereppe/ <i>Berula erecta</i>		x
Knikkend tandzaad/ <i>Bidens cernua</i>	x	x
Koninginnekruid/ <i>Eupatorium cannabinum</i>		x
Kropaar/ <i>Dactylus glomerata</i>	x	x
Kruipend zenegroen/ <i>Ajuga reptans</i>		x
Kruipende boterbloem/ <i>Ranunculus repens</i>	x	x
Krulzuring/ <i>Rumex crispus</i>	x	x
Lidsteng/ <i>Hippuris vulgaris</i>	x	x
Liesgras/ <i>Glyceria maxima</i>	x	x
Liggende vetmuur/ <i>Sagina procumbens</i>		x
	Eelderdiep	Gemaal
Mannagras/ <i>Glyceria fluitans</i>	x	x
Moerasandoorn/ <i>Stachys palustris</i>	x	
Moeraskers/ <i>Rorippa palustris</i>	x	
Moerasmuur/ <i>Stellaris alsine</i>		x
Moerasrolklaver/ <i>Lotus pedunculatus</i>		x
Moerasspirea/ <i>Filipendula ulmaria</i>	x	x
Moerasvergeet-mij-nietje/ <i>Myosotis scorpioides</i>	x	x
Moeraswalstro/ <i>Galium palustre</i>	x	x
Moeraswederik/ <i>Lysimachia thyrsoiflora</i>	x	x
Paardenbloem/ <i>Taraxacum officinale</i>	x	x
Penningkruid/ <i>Lysimachia nummularia</i>		x

Perzikkruid/ <i>Persicaria maculosa</i>		x
Pijlkruid/ <i>Sagittaria sagittifolia</i>	x	
Pinksterbloem/ <i>Cardamine pratensis</i>	x	x
Pitrus/ <i>Juncus effusus</i>	x	x
Pluimzegge/ <i>Carex paniculata</i> subsp. <i>paniculata</i>	x	x
	Eelderdiep	Gemaal
Puntkroos/ <i>Lemna trisulca</i>		x
Raapzaad/ <i>Brassica rapa</i>	x	x
Ridderzuring/ <i>Rumex obtusifolius</i>	x	x
Riet/ <i>Phragmites australis</i>	x	x
Rietgras/ <i>Phalaris arundinacea</i>	x	x
Rood zwenkgras/ <i>Festuca rubra</i>		x
Ruw beemdgras/ <i>Poa trivialis</i>	x	x
Scherpe zegge/ <i>Carex acuta</i>	x	
Smalle waterpest/ <i>Elodea nuttallii</i>	x	x
Smalle weegbree/ <i>Plantago lanceolata</i>		x
Snavelzegge/ <i>Carex rostrata</i>	x	x
Sterrenkroos srt/ <i>Callitriche spec</i>		x
Stijve waterranonkel/ <i>Ranunculus circinatus</i>		x
Stijve zegge/ <i>Carex elata</i>	x	x
Straatgras/ <i>Poa annua</i>	x	
Tenger fonteinkruid/ <i>Potamogeton pisolis</i>		x
Veelkleurig vergeet-mij-nietje/ <i>Myosotis discolor</i> subsp. <i>dubia</i>		x
Veelwortelig kroos/ <i>Spirodela polyrhiza</i>		x
Veenwortel/ <i>Persicaria amphibia</i>	x	x
Veldbeemdgras/ <i>Poa pratensis</i>		x
Veldereprijs/ <i>Veronica arvensis</i>		x
Veldzuring/ <i>Rumex acetosa</i>	x	x
Vergeeten wikke/ <i>Vicia sativa</i> subsp. <i>segetalis</i>	x	
Vogelmuur/ <i>Stellaria media</i>	x	x
	Eelderdiep	Gemaal
Watergentiaan/ <i>Nymphoides peltata</i>	x	
Watermunt/ <i>Mentha aquatica</i>	x	x
Waterpeper/ <i>Persicaria hydropiper</i>		x
Waterzuring/ <i>Rumex hydrolapathum</i>		x
Witte dovenetel/ <i>Lamium album</i>		x
Witte klaver/ <i>Trifolium repens</i>	x	
Wolfspoot/ <i>Lycopus europaeus</i>	x	x
Zachte dravik/ <i>Bromus hordeaceus</i>		x
Zevenblad/ <i>Aegopodium podagraria</i>		x
Zilverschoon/ <i>Potentilla anserina</i>		x
Zomereik/ <i>Quercus robur</i>		x
Zomp-/Moerasvergeet-mij-nietje/ <i>Myosotis laxa</i> subsp. <i>caespitosa/scorpioides</i>	x	
Zomprus/ <i>Juncus articulatus</i>	x	x

Zwart tandzaad/ <i>Bidens frondosa</i>	x	x
Zwarte els/ <i>Alnus glutinosa</i>		x
Zwarte zegge/ <i>Carex nigra</i>		x
Aantal soorten	75	109
Totaal 124 soorten		

Naamgeving planten volgens *Heukels' Flora van Nederland, 2020*.

Inventarisaties: Jan Schulte, kaden Gemaal Broekstukken en Eelderdiep,
Ellen Vissia (met Jan Schulte, kade Gemaal 17 mei),
Leo Stockmann (met Jan Schulte, beide kaden 21 juni en 13 september)